

Konferencja Dziekanów i Dyrektorów Wydziałów i Instytutów Archeologii Akademickiej w Polsce

Wyrażamy stanowczy protest przeciwko poselskiemu projektowi nowelizacji ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. z 2022 r. poz. 840 oraz z 2023 r. poz. 951), jaki został wniesiony do Sejmu 5 czerwca 2023 roku ([https://orka.sejm.gov.pl/Druki9ka.nsf/Projekty/9-020-1271-2023/\\$file/9-020-1271-2023.pdf](https://orka.sejm.gov.pl/Druki9ka.nsf/Projekty/9-020-1271-2023/$file/9-020-1271-2023.pdf)), ponieważ jest on sprzeczny z ideą ochrony dóbr kultury i dziedzictwa archeologicznego przez Państwo Polskie, obowiązującą w prawie niezmienionej formie od 1962 roku (ustawa z 15 lutego 1962 roku o ochronie dóbr kultury) do dziś. Z troską o dziedzictwo archeologiczne zdajemy sobie sprawę z tego, że rozwiązania prawne powinny być elastyczne i uwzględniać zmiany społeczne. Wymaga to jednak konsultacji wszystkich gremiów, w tym archeologów, konserwatorów i eksploratorów. Zwracamy się zatem z wnioskiem o odrzucenie projektu zgłoszonego przez tylko jednego interesariusza i podjęcie prac zmierzających do wypracowania konsensusu, prowadzonych pod egidą Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego.

Uzasadnienie

Projekt ten sprowadza się w istocie do wykreślenia z dotychczas obowiązującej ustawy konieczności uzyskiwania pozwoleń wojewódzkiego konserwatora zabytków na prowadzenie poszukiwań. Zamiast tego proponuje się wprowadzenie aplikacji mobilnej służącej do zgłaszania zamiaru prowadzenia poszukiwań, która ma być stworzona i udostępniona przez ministra właściwego do spraw kultury i dziedzictwa narodowego. Wejście w życie zgłoszonej nowelizacji przewidziane jest na 1 maja 2024 roku. Jej pomysłodawcy przewidują jednak, że do tego czasu aplikacja ta nie będzie gotowa, dlatego zaproponowali przepisy przejściowe: „w przypadku braku możliwości wdrożenia odpowiednich rozwiązań technicznych umożliwiających działanie aplikacji (...) w dniu wejścia w życie ustawy zgłoszenia poszukiwań dokonywane są za pomocą elektronicznej platformy usług administracji publicznej ePUAP”, ale nie wyjaśniają, na jakiej zasadzie ma ten rejestr działać.

Konferencja Dziekanów i Dyrektorów Wydziałów i Instytutów Archeologii Akademickiej w Polsce

Według aktualnych przepisów poszukiwanie ukrytych lub porzuconych zabytków ruchomych, w tym archeologicznych, przy użyciu urządzeń elektronicznych i technicznych, wymaga pozwolenia wojewódzkiego konserwatora zabytków. Poszukiwania bez tego pozwolenia uznane są za przestępstwo. Konieczność zmiany tych przepisów wnioskodawcy uzasadniają kuriozalnie tym, że według ich szacunków zaledwie 1% tzw. detektorystów korzysta z tej procedury, a reszta pozostaje poza systemem, a więc *de facto* popełnia przestępstwo!

Wprowadzenie proponowanej nowelizacji pozbawi wojewódzkich konserwatorów — a tym samym Państwo Polskie, które jest prawnym właścicielem i opiekunem wszystkich zabytków archeologicznych — resztek kontroli nad poczynaniami „detektorystów”, którzy roszczą sobie prawo do rozrywki w postaci ograbiania Polski z jej z dziedzictwa archeologicznego i kulturowego w imię egoistycznych interesów.

„Poszukiwacze skarbów” próbują często przekonywać, że to właśnie oni chronią dziedzictwo archeologiczne. Ale prawdziwa ochrona zabytku i jego wartość nie polegają jednak tylko na wydobyciu go z ziemi — gdzie spoczywał bezpiecznie przez wieki — i włączeniu do kolekcji, choćby nawet muzealnej. Najważniejszy jest kontekst odkrycia zabytku, a więc ustalenie lokalizacji i rozpoznanie miejsca jego zalegania oraz stwierdzenie współwystępowania innych, choćby mniej atrakcyjnych przedmiotów (np. fragmentów naczyń ceramicznych), tworzących razem z nim funkcjonalno-chronologiczny zespół źródeł ruchomych i nieruchomych, które tylko łącznie można analizować i próbować zrozumieć. Jedynie możliwie najszerszy pakiet tego typu danych pozwala archeologom właściwie ocenić wartość poznawczą zabytków i ich miejsce w procesie dziejowym. Przedmioty wyrwane z kontekstu, nawet gdyby były ze złota, nie przyczynią się do poszerzenia naukowej wiedzy o przeszłości, nie pomogą nam zrozumieć różnych aspektów życia naszych przodków.

Istota ochrony zabytków archeologicznych wynika z tego, że ich zasób jest ograniczony, a każdy egzemplarz wydobyty z ziemi zubaża ich bazę. Dlatego wykopaliskowe badania archeologiczne prowadzi się obecnie w ograniczonym zakresie, w ważnych celach naukowych

Konferencja Dziekanów i Dyrektorów Wydziałów i Instytutów Archeologii Akademickiej w Polsce

lub w systemie ratowniczym. W każdym przypadku wykonuje się je zgodnie z metodą archeologiczną zatwierdzoną i szczegółowo kontrolowaną przez Narodowy Instytut Dziedzictwa i służby konserwatorskie. Tymczasem poszukiwacze-amatorzy nie są zobowiązani do przestrzegania żadnych rygorów metody, co znacząco obniża wartość poznawczą pozyskanych przedmiotów.

Zaspokojenie pasji i ambicji jednostek nie może być ważniejsze od nauki przekazywanej kolejnym pokoleniom, dla nich też powinniśmy zachować relikty przeszłości poprzez niedopuszczenie do rozproszenia ich w prywatnych rękach.

/-/ dr hab. Marcin Wąs, prof. UG, Dyrektor Instytutu Archeologii UG

/-/ prof. dr hab. Paweł Valde Nowak, Dyrektor Instytutu Archeologii UJ

/-/ dr hab. Piotr Łuczkiwicz, prof. UMCS, Dyrektor Instytutu Archeologii UMCS

/-/ prof. dr hab. Anna Marciniak-Kajzer, Dyrektor Instytutu Archeologii UŁ

/-/ dr hab. Katarzyna Trybała-Zawiślak, prof. UR, Dyrektor Instytutu Archeologii UR

/-/ dr hab. Marcin Majewski, prof. US, Kierownik Katedry Archeologii US

/-/ prof. dr hab. Wojciech Chudziak, Dyrektor Instytutu Archeologii UMK

/-/ dr hab. Fabian Welc, prof. UKSW, Dyrektor Instytutu Archeologii UKSW

/-/ prof. dr hab. Jerzy Piekalski, Dyrektor Instytutu Archeologii UWroc.

/-/prof. dr hab. Andrzej Michałowski, Dziekan Wydziału Archeologii UAM

/-/dr hab. Bartosz Kontny, prof. UW, Dziekan Wydziału Archeologii UW

UMCS
Instytut Archeologii

INSTYTUT
ARCHEOLOGII
Uniwersytet Łódzki

Uniwersytet Rzeszowski
Instytut Archeologii

UNIwersytet
MIKOŁAJA KOPERNIKA
W TORUNIU
Wydział Nauk Historycznych

Uniwersytet
Wrocławski
Instytut Archeologii

WYDZIAŁ
ARCHEOLOGII

WYDZIAŁ
ARCHEOLOGII
Uniwersytet
Warszawski